

zeggen dat men almacht zal veroveren door zich te onderwerpen. Ook het verleden is in onze thanatische cultuur niet datgene wat aanvaard wordt, wat onze basis is, en wat productief kan zijn, omdat het ons engagement motiveert. Het is geen verleden dat op dit leven betrokken blijft. Het gaat om een verleden dat Luc Vanneste als het gelijke van alles met alles beschrijft. Het is de reductie tot een valse universaliteit of gelijkheid (ook hier de door Luc Vanneste wel degelijk onderkende dubbelheid van de begrippen gelijkheid, universaliteit; ook hier gelijkheid én verscheidenheid of verschillen).

De kenschetsende formule die ik verkies, luidt dan ook : "de rust die het engagement voor zich opeist". Ze legt de klemtoon op de activiteit en op de agressie. Misschien had Luc Vanneste verschijnselen zoals sadisme of hartstocht meer in het centrum kunnen plaatsen — ik bedoel als ontsluiers van waarheid over onze cultuur. Men kan vermoeden dat er ook meerdere vormen van agressie zullen bestaan, zoals de agressie van het 'gelijkmaken', naast de agressieve reactie van wie zich hiertegen verzet, de agressiviteit van een totaal engagement dat risico's neemt zonder rekening te houden met beperkingen, de agressie als protest tegen de kwetsbaarheid op basis van almachtsverlangens. Al die vormen treffen we inderdaad in de analyses van Luc Vanneste aan. Hij zelf noemt de hartstocht een mengvorm. Maar is het thanatische niet zonder meer een mengvorm ? Indien wel, dan zou de formule die ik heb uitgekozen inderdaad de meest geschikte zijn.

Willy COOLSAET

EUROPESE GESCHIEDENIS

Pim den Boer, *Europese cultuur. Geschiedenis van een bewustwording*. Nijmegen, Sun. 1989, 39 blz., ISBN 90 6168 3173

Vroeger was het de gewoonte dat een pas benoemde hoogleraar zijn leerstoel tijdens een academische plechtigheid in 'bezit' nam en daarbij een inaugurele rede uitsprak. In België gebeurt dit vrijwel niet meer, in Nederland daarentegen met nochtans zijn soms zo ijverige iconoclasten, blijft deze traditie steviger overeind staan. En gelukkig maar. Hoogleraar wordt men niet elke dag en daarom mag deze gebeurtenis een wat plechtig karakter meekrijgen. Daarenboven leveren deze voordrachten vaak originele en boeiende stukjes lectuur op. Ik denk hier bijvoorbeeld aan de rede *Een onwetenschappelijke wetenschap*, waarmee H.W. von der Dunk zijn leerstoel Geschiedenis van de twintigste eeuw, inaugureerde. Hetzelfde kan worden gezegd over de rede die Pim den Boer vorig jaar hield bij het aanvaarden van de leerstoel Europese Cultuurgeschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Hij sprak er over *Europese Cultuur. Geschiedenis van een bewustwording*.

In zijn voordracht — mooi verzorgd uitgegeven door Sun — behandelt de auteur de bewustwording van een eigen Europese identiteit. Drie lijnen worden daarbij getrokken : die van de politieke vrijheden, die van het christendom en tenslotte die van het begrip beschaving/cultuur.

Wat het eerste betreft, schetst Den Boer de evolutie die het begrip 'vrijheid' heeft

ondergaan : van de feodale vrijheid naar de afkondiging van de vrijheid voor alle burgers tijdens de begindagen van de Franse Revolutie. Een tweede lijn verbindt Europa met het christendom. Terecht wijst de auteur op het complexe karakter van de relatie Europa-christendom. Pas na een "lange geschiedenis van oorlogen, heilige oorlogen, kruistochten, plunderingen en rooftochten", kan men vanaf de vijftiende eeuw van een christelijk Europa spreken. Tot op zekere hoogte klinkt dat aannemelijk en de uiteenzetting die tot dit besluit leidt, is boeiend en gelardeerd met interessant cartografisch materiaal. Toch mis ik hier een verwijzing naar de betekenis terzake van het West-Romeinse imperium en van het rijk van Karel de Grote. In het spoor van de Europese macht die zich vanaf de Moderne Tijden steeds duidelijker manifesteert, ontvouwt Den Boer tenslotte zijn derde lijn, de gelijkstelling namelijk tussen Europa en de 'beschaving'. Het Europese bewustzijn dat hieruit spreekt, kent een hoogtepunt in de negentiende eeuw, een periode die nochtans ook door de doorbraak van de verdelende beweging van het nationalisme wordt gekenmerkt. Dit laatste neemt niet weg dat een 'Europees sousentendu' bewaard bleef : de Europese naties voelden zich superieur aan de niet-Europese samenlevingen. Pas de Eerste Wereldoorlog maakte een einde aan het ongeschokte vertrouwen "in de Europese beschaving als hoogste stadium van cultuur". Deze beschrijving in vogelvlucht van onze geschiedenis, is boeiend omdat zij de lezer in contact brengt met enkele grote krachtlijnen die de ontwikkeling van Europa mee hebben bepaald.

Raoul BAUER